

Predslov

Štýl tohto „výkladu“ sa možno mnohým bude zdať zvláštny; bude sa im zdať príliš prísny na to, aby mohol byť formačný, a príliš formačný na to, aby mohol byť prísne vedecký. Na to druhé nemám nijaký názor. S tým prvým nesúhlasím; a keby to bolo tak, že tento výklad je príliš prísny na to, aby bol formačný, bola by to podľa môjho názoru chyba. Jedna vec je, že nemusí byť formačný pre každého, lebo nie každý má predpoklady na to, aby ho oslovil; druhá vec je, že má charakter formačnosti. Z kresťanského hľadiska má totiž všetko, úplne všetko, slúžiť na formovanie. Taký druh vedeckosti, ktorý v konečnom dôsledku nie je formačný, je práve preto nekresťanský. Všetko kresťanské treba predstaviť tak, aby sa to podobalo na príhovor lekára pri lôžku chorého; aj keby tomu rozumel len ten, kto sa vyzná v medicíne, nesmieme nikdy zabudnúť na to, že sme pri lôžku chorého. Tento vzťah kresťanstva k životu (v protiklade k vedeckému odstupu od života) alebo táto etická stránka kresťanstva je práve to, čo je formačné, a tento druh opisu, nech už je akokoľvek prísny, je úplne odlišný, kvalitatívne odlišný od toho druhu vedeckosti, ktorý je „nezaujateľný“ a ktorého vznešené hrdinstvo je z kresťanského hľadiska tak vzdialené hrdinstvu, že z kresťanského hľadiska je istým druhom neľudskej zvedavosti. Kresťanským hrdinstvom – a také vidíme dosť zriedka – je mať odvahu celkom sa stať sám sebou, jednotlivým človekom, týmto určitým jednotlivým človekom, sám zoči-voči Bohu, sám v tomto nesmiernom úsilí a nesmiernej zodpovednosti; no kresťanským hrdinstvom nie je nechať sa pobláznit čistým pojmom človeka

alebo sa so svetovými dejinami hrať hru na čudovanie. Každé kresťanské poznanie, nech už je jeho podoba akokoľvek prísna, by sa malo vyznačovať starosťou; a práve táto starosť je to, čo je formačné. Starosť je vzťah k životu, k skutočnosti osoby, a preto je z kresťanského hľadiska vážnosťou; vznešenosť nezaujatého poznania nie je z kresťanského hľadiska v nijakom prípade väčšou vážnosťou, ale je žartom a márnosťou. Teda znovu, vážnosť je to, čo je formačné.

Tento malý spis je preto svojím spôsobom napísaný tak, že jeho autorom by mohol byť aj študent; je však napísaný aj tak, že jeho autorom by nemohol byť hocijaký profesor.

Šat rozpravy je taký, aký je, a je to prinajmenšom dobre premyslené, ale asi aj psychologicky správne. Poznáme aj slávnostnejší štýl, ktorý je však taký slávnostný, že nie je dostatočne určitý, a keďže sme naň až príliš zvyknutí, ľahko sa stane bezobsažným.

Už len jedna poznámka, iste zbytočná, no neodpustím si ju: chcel by som hneď na úvod upozorniť na to, že zúfalstvo sa v celom spise – čo naznačuje už názov – chápe ako choroba, nie ako liek. Povaha zúfalstva je totiž dialektická. Tak aj v kresťanskej terminológii je smrť výrazom najväčšej duchovnej úbohosti, no uzdravením je práve zomieranie, odumieranie.

V roku 1848.

Úvod

„Táto choroba nie je na smrť“ (Jn 11,4). A Lazár predsa zomrel. Keďže učeníci nepochopili, čo Kristus neskôr dodal: „Náš priateľ Lazár zaspal, no ja ho idem zobudiť“ (11,11), povedal im priamo: „Lazár zomrel“ (11,14). Lazár teda zomrel, a predsa táto choroba nebola na smrť; bol mŕtvy, a predsa táto choroba nie je na smrť. My už vieme, že Kristus myslel na zázrak, ktorý jeho súčasníkom, pokiaľ uveria, umožní „vidieť Božiu slávu“ (11,40), na zázrak, ktorým Lazára vzkriesi z mŕtvych, takže „táto choroba“ nielenže nebola na smrť, ale ako Kristus predpovedal, bola „na Božiu slávu, aby ňou bol oslávený Boží Syn“ (11,4): ó, no aj keby Kristus nevzkriesil Lazára, neplatilo by aj vtedy, že táto choroba, smrť sama, nie je na smrť? Keď Kristus pristúpi k hrobu a silným hlasom zvolá „Lazár, pod' von!“ (11,43), je zrejmé, že „táto“ choroba nie je na smrť. No aj keby to Kristus nepovedal – už to, že On, ktorý je „vzkriesenie a život“ (11,25), pristúpi k hrobu, neznamená už to, že táto choroba nie je na smrť? To, že Kristus jestvuje, neznamená už to, že *táto* choroba nie je na smrť? Veď čo by Lazárovi pomohlo vzkriesenie z mŕtvych, keby nakoniec aj tak musel zomrieť – čo by mu to pomohlo, keby nebol Ten, kto je vzkriesenie a život pre každého, kto v neho verí! Veru nie preto, že Lazár bol vzkriesený z mŕtvych, môžeme povedať, že *táto* choroba nie je na smrť; no môžeme to povedať preto, že On jestvuje, preto táto choroba nie je na smrť. Z ľudského hľadiska je totiž smrť koncom všetkého a z ľudského hľadiska nádej jestvuje len dovtedy, kým sme nažive. No v kresťanskom chápaní smrť vôbec nie je koncom všetkého, je len drobnou

udalostou v rámci toho, čo je všetkým: v rámci večného života; a v kresťanskom chápaní má v sebe smrť nekonečne viac nádeje, než má z čisto ľudského hľadiska nielen sám život, ale dokonca i život v pevnom zdraví a pri plnej sile.

Teda v kresťanskom chápaní nie je ani smrť „chorobou na smrť“, a tým menej všetko, čo sa nazýva pozemským a časným utrpením, núdzou, chorobou, biedou, súžením, protivenstvami, bolesťami, duševným trápením, smútkom, žiaľom. A keby niečo bolo také ťažké a bolestné, že my ľudia, a najmä ten, kto trpí, povieme: „toto je horšie ako smrť“ – nič z toho, čo je chorobou alebo je s ňou porovnateľné, v kresťanskom chápaní nie je chorobou na smrť.

Takto ušľachtilo kresťanstvo naučilo kresťana zmyšľať o všetkom pozemskom a svetskom vrátane smrti. Akoby sa mal kresťan takmer chváliť hrdým povznesením sa nad všetko to, čo ľudia zvyčajne nazývajú nešťastím, nad všetko to, čo ľudia zvyčajne nazývajú najväčším zlom. No kresťanstvo zase objavilo úbohosť, o ktorej ľudia sami od seba nevedeli, že jestvuje; a táto úbohosť je chorobou na smrť. To, čo prírodný človek vymenuje ako hrozivé, a keď už vymenoval všetko a nenapadá mu nič ďalšie – to všetko je pre kresťana žartom. Taký je vzťah medzi prírodným človekom a kresťanom; je ako vzťah medzi dieťaťom a mužom: to, čoho sa dieťa hrozí, muž nepovažuje za nič. Dieťa nevie, čo je strašné; muž to vie a hrozí sa toho. Nedokonalosť dieťaťa spočíva v prvom rade v tom, že nepozná to, čo je strašné; a v druhom rade v tom, že sa hrozí toho, čo nie je strašné. Tak je to aj s prírodným človekom: nevie o tom, čo je naozaj strašné, no tým sa nezbavil hrôzy. Nie, hrozí sa toho, čo nie je strašné. Je to ako so vzťahom pohana k Bohu: nielenže nepozná pravého Boha, ale ešte aj uctieva modlu ako Boha.

Iba kresťan vie, čo to znamená „choroba na smrť“. Ako kresťan získal odvahu, ktorú prírodný človek nepozná – získal ju, keď si osvojil bázeň pred niečím ešte strašnejším. Takýmto spôsobom vždy získame odvahu; keď sa obávame väčšieho nebezpečenstva, vtedy máme odvahu čeliť menšiemu nebezpečenstvu; keď sa nekonečne obávame nejakého nebezpečenstva, vtedy je to tak, akoby ostatné nebezpečenstvá ani nejestvovali. No to strašné, čo kresťan spoznal, je „choroba na smrť“.